

Gouden Terebinth 2020

De Gouden Terebinth is een nationale prijs die een keer per twee jaar wordt toegekend. In 2020 gebeurt dat voor de derde keer. De stichting Terebinth, die zich inzet voor behoud van funerair erfgoed in Nederland, reikt de prijs uit. Organisaties, instanties of personen kunnen zich kandidaat stellen. Een voorbereidende werkgroep vanuit de stichting heeft uit de vijftien inzendingen een drietal kandidaten genomineerd en deze selectie voorgelegd aan de jury.

De jury wisselt van samenstelling en is dit jaar samengesteld uit Nicoline Zemerling, kunsthistorica en directeur van Begraafplaats Rhijnhof in Leiden, Laurens Sparrius, onderzoeker bij Floron, en Karel Loeff, architectuurhistoricus en directeur van Erfgoedvereniging Bond Heemschut. Laatstgenoemde in de rol van juryvoorzitter.

Doel van de prijs is waardering te geven aan organisaties, instanties of personen die zich in 2018-2019 uitzonderlijk hebben ingezet voor het behoud van funerair erfgoed. Dat kan door concrete zorg, maar ook door er op een bijzondere manier aandacht voor te vragen, via media, (boek)publicaties, film en video.

Aan de prijs is een geldbedrag van 1.000 euro met een wisseltrofee verbonden. De twee andere genomineerden ontvangen elk 250 euro. De winnaar belooft bij ontvangst het bedrag te besteden aan een funerair doel.

De jury was zoals gezegd een (door de stichting Terebinth) samengestelde jury, de leden kenden elkaar vooraf niet. Dat maakte dat naast het werk van de jury in de eerste plaats de uitwisseling op het gebied van de belangstelling voor het funerair erfgoed op zich al interessant was, en de kennismaking eigenlijk resulteerde in wat de stichting ook beoogt: meer mensen vanuit verschillende invalshoeken waardering en begrip laten krijgen voor de bijzondere kwaliteiten van onze Nederlandse begraafplaatsen.

Immers: het perspectief van een onderzoeker op het gebied van soortenrijkdom is een andere dan die van de erfgoedbeschermer, en de directie van een begraafplaats heeft een bredere doelstelling na te streven dan die van de bezoeker of de liefhebber. Wat ons als jury bindt, is het werken met vrijwilligers. En juist die vrijwilligers spelen een cruciale rol bij de drie genomineerde begraafplaatsen.

De drie genomineerden zijn:

De Stichting Sovjet Ereveld te Leusden, Het oude Kerkhof in Roermond en de Stichting tot Behoud van de Drentse Graftrommels in Veenhuizen.

De Stichting Sovjet Ereveld in Leusden zet zich al meer dan twintig jaar in voor dit aanvankelijk vergeten ereveld. Zij doet dat op verschillende onderdelen:

restaurant en herbestemming, onderzoek en opsporing, vrijwilligers, voorlichting en het erbij betrekken van jongeren en grafadoptie. Het ereveld biedt plaats aan 865 oorlogsslachtoffers uit de Sovjet Unie, die tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn gesneuveld of omgebracht.

De stichting organiseert een indrukwekkend aantal projecten en activiteiten. Zo wist men de namen te achterhalen van vijftien als onbekenden begraven soldaten, hield men op kerstavond een kaarsjesavond, zijn er theatrale audiotours, en dat alles naast de reguliere publieksrondleidingen, lezingen, herdenkingen en gastlessen.

De jury heeft naast het programma en de activiteiten gekeken naar de presentatie van de stichting. De stichting heeft een moderne, actuele website, die eenvoudig toegankelijk is, een transparante verslaglegging (als ANBI) en een duidelijk beleidsplan met nog een aantal te realiseren ambities, waaronder een bezoekerscentrum.

Het Oude Kerkhof in Roermond is als Begraafplaats Nabij Kapel in 't Zand opgericht in 1785 en de Stichting Oude Kerkhof zet zich al 25 jaar in voor het behoud van deze begraafplaats. Er worden 100 rondleidingen en lezingen gegeven door 19 vrijwilligers en diverse monumentale onderdelen van de begraafplaats werden gerestaureerd. Leerlingen van de ROC Gildeopleidingen Roermond en Venlo maakten nieuwe metalen grafdeksels, en dankzij een Europese subsidie kon in de afgelopen twee jaar nog meer worden gedaan. Een digitaal informatiesysteem ontsluit nu de graven, die al eerder te boek waren gesteld en een ondergrondse bekabeling maakt dat tijdens de lichtjesavond op Allerzielen sfeerwandelingen mogelijk zijn.

De jury heeft via de website de indruk gekregen dat de begraafplaats leeft in Roermond, niet alleen onder de vrijwilligers, maar ook in het hart van de gemeenschap. De begraafplaats is daarmee niet een louter verstilde plek van vroeger, maar een plek waar de identiteit en historie van deze Limburgse plaats worden gekoesterd en verder uitgedragen.

De Stichting tot Behoud van Oude Graftrommels is gevestigd in het voormalige gevangenisdorp Veenhuizen. Deze organisatie is pas sinds 2015 actief en zet zich in voor een specifiek stukje van de begrafeniscultuur. Vrijwilligers restaureren de graftrommels met authentieke materialen en in de context van de juiste symboliek. Daarnaast werd een museumcollectie opgebouwd, werden lezingen gegeven, worden graftrommels uitgeleend en is het werkterrein gaandeweg uitgebreid.

De jury is onder de indruk van de internationale uitwisseling, onder meer in België, en de documentatie en kennisopbouw waarmee de stichting dit bijzondere stukje funerair erfgoed weet te redden van de ondergang. Immers: graftrommels zijn kwetsbaar, en behoud en herstel vergt vaardigheden die anders verloren zouden gaan.

Het beraad

Wat maakt nu dat één van de drie organisaties de Gouden Terebinth wint? In feite zijn alle drie de genomineerden immers al winnaars: ze blinken uit door educatie, onderhoud en restauratie, bekendheid, onderzoek, draagvlak, het betrekken van de samenleving bij de bijzondere plekken waar we gedenken.

Voorafgaand aan het bekend maken van de winnaar wil de jury nog wel een kanttekening maken. Wat de jury opviel, was dat in de nominaties de aandacht voor het groene erfgoed en de natuur- en milieuaspecten niet echt specifiek naar voren kwam. Misschien is dit een vanzelfsprekend onderwerp of uitgangspunt, maar de leden van de jury hechten er waarde aan te memoreren dat juist begraafplaatsen in de steeds drukkere en vollere samenleving kleine eilandjes zijn van rust, ruimte en biodiversiteit. Samen met de bijzondere historie en het funerair erfgoed, dat vaak lokaal erg

verschilt, is de begraafplaats de plek voor contemplatie bij uitstek, waar alle facetten van de samenleving samenkomen.

Terug naar de genomineerden. De jury is onder de indruk van de werkzaamheden van de vele vrijwilligers. Of ze nu lang (Oude Begraafplaats, Leusden) of korter (Graftrommels) actief zijn, was voor de jury niet doorslaggevend. De motivatie voor het oppakken van de problematiek, de uitdaging om te werken aan educatie bij jongeren, was bij allen groot. Lokale verschillen uiteten zich in de manier van aanpak, de binding met fondsen of sponsoren, met lokale partijen of met bezoekers.

De jury vond het lastig om een stichting die zich inzet voor een specifiek onderdeel te vergelijken met een organisatie die een hele begraafplaats beheert. Uiteindelijk kwam zij, na een uitvoerig beraad, tot de volgende overweging.

De winnaar

De winnaar van de Gouden Terebinth is actief voor een locatie die lang was vergeten. Zij heeft zich bijzonder ingezet om kennis te vermeerderen, jeugd te betrekken en vernieuwende projecten te entameren. Ze zet zich in om vernieuwend te blijven. Ze is daarbij uiterst transparant in haar berichtgeving, haar beleid en haar verantwoording. Juist die aspecten wijzen op zorgvuldigheid en getuigen van professionaliteit. Daarnaast vindt de jury dat het in het jaar van 75 jaar bevrijding past om een organisatie te eren, die zich specifiek inzet voor de herinnering van oorlogsslachtoffers. De bekroonde stichting levert door haar inzet een bijdrage aan de medemenselijkheid en de verbetering van de internationale verhoudingen, iets wat in dit gedenkjaar een extra waardering verdient.

De jury kent de Gouden Terebinth 2020 toe aan de **Stichting Sovjet Ereveld** in Leusden.

Utrecht, 8 februari 2020